

Revizor

Nikolaj Vasiljevič Gogol

2. pol. 19. stol.

Světová a česká lit. 19. Stol.

Vybrala jsem si ukázkou z knihy Revizor od spisovatele Nikolaj Vasiljevič Gogola. Jedná se o jedno z nejvýznamnějších děl 2. poloviny 19. století.

Charakteristika uměleckého testu

I. část

Literární druh a žánr:

- **Drama**- přímé promluvy postav a scénické poznámky
 - využívá monologů a dialogů
 - hlavní dvě formy jsou komedie a tragédie
 - další jsou např. fraška, činohra, tragikomedie, muzikál apod.

Satirická komedie--je umělecký žánr, který také vznikl již ve starověké literatuře. Využívá komičnosti, výsměchu, karikatury a ironie ke kritice nedostatků a záporných jevů. Satira se uplatňuje zejména v aforismech, epigramech, parodiích, pamfletech, komediích či fraškách

Časoprostor:

-ruské městečko za vlády cara Mikoláše I., 19. století, rozmezí 24 hodin

Kompoziční výstavba:

- chronologická, 5 dějství, poslední je nejkratší, dějová zápleтка je anekdota
- **Gogo!** používá takzvanou satirickou hyperbolu - přehánění charakterových rysů jednotlivých postav za účelem většího zesměšnění určité špatné vlastnosti.

Expozice

Autor nás seznamuje jak s městskými úředníky, tak i s Chlestakovem a jeho sluhou. Divák se dovídá, že se jedná o bezvýznamnou osobu, a proto na něj přehnaný respekt úředníků působí komicky.

Kolize

Hejtman spolu s ostatními pokládá Chlestakova za skutečného revizora. Po počátečních zmatcích se falešný revizor dostává do obrazu a zápleтка se dále rozvíjí. Během audience jednotlivých úředníků u Chlestakova vychází zcela najevo jejich povaha.

Krize

Chlestakov se již chystá odjet, ale ještě se stihne zasnoubit s Marjou Antonovnou. Hejtman zažívá svůj osobní triumf a neprozřetelně nechává svého potenciálního zetě odjet. Jelikož se jedná o realistické dílo, není Chlestakov nijak potrestán, jak by tomu bylo u tradiční komedie.

Peripetie

Na scénu přichází poštmistr s dopisem, ze kterého se všichni dovídají pravdu. Hejtman je pokořen, úředníci sklidili všeobecný posměch.

Závěr

Nakonec přichází nečekaný zvrat v podobě četníka se zprávou o příjezdu skutečného revizora. V tuto chvíli všichni účinkující ustrnou na svých místech a vytvoří tak živý obraz, jenž vyobrazuje reakce postav

Téma a motiv:

Námět- Námět k *Revizorovi* poskytl Gogolovi Alexandr Sergejevič Puškin, který mu vyprávěl příběh o tom, jak byl jednou při jakési cestě považován za tajného vládního úředníka. V té době totiž nebylo ničím neobvyklým, přijel-li do okresního města „*inkognito*“ vysoký státní úředník, aby se přesvědčil, zda je vše v pořádku.

-Tehdejší ruská společnost, kritika nedostatků ve společnosti, očekávaný příjezd revizora z Petrohradu, bezvýznamný člověk je zaměněn za revizora

Motivy- záměny, tupost a zkaženost úředníků

Myšlenka- Lidé jsou ochotni zaplatit čímkoli a v jakékoli míře, aby jim vše prošlo a nebyli potrestáni. Jde jim pouze o svoje blaho a svůj majetek. Dílo se opírá o reálnou situaci v Rusku v té době. Dílo je zaměřeno proti úplatkářství, nastavuje zrcadlo maloměstským. Ukazuje deformaci charakterů lidí vlivem peněz a moci

II. část

Vyprávěcí-dialogy, obsahuje scénické poznámky pro lepší prokreslení postav

Postavy:

HLAVNÍ POSTAVY:

hejtman - velitel policejního sboru, postarší muž s krátkými, prošedivělými vlasy; bere úplatky, k obyvatelům města se chová tvrdě, neváhá kdekoho obrát o poslední kopějku; přesto si zachovává jistou vážnost, vždy nosí uniformu, v neděli dokonce chodí do kostela; zpráva o příchodu revizora ho velmi znepokojuje, je pod velkým tlakem a ztrácí svou obezřetnost; proto v Chlestakovovi nepozná obyčejného městského hejska a snaží se mu co nejvíce zalichotit a podplatit ho; když po jeho odjezdu zjišťuje, jak snadno se on, zkušený a protřelý policista, nechal napálit, propadá zoufalství a zuřivosti

Chlestakov - třiatdvacetiletý hubený mladík, pracoval v Petrohradu jako úředník a teď se vrací na venkov za svým otcem; není příliš bystrý, nemá vyšší cíle, rád pije, kouří a hraje karty; díky svému módnímu obleku je pokládán za revizora, což mu zprvu nedochází, ale přesto využije omylu ve svůj prospěch; nikdo ho neomezuje, má tedy možnost naplno se rozvinout a ukázat svůj charakter, který je však velmi nevýrazný; zcela se proto vžívá do své role státního úředníka a téměř nevnímá, že vypráví bohupusté lži - to jim logicky dodává na hodnověrnosti; nebýt svého sluhy Osipa, čekal by ve městě až do odhalení

Anna Andrejevna - hejtmanova manželka, žena z lepší rodiny, nepříliš stará; až přespříliš zvědavá a také vychloubačná; ke svému muži se chová přezíravě, dceru Marju Antonovnu neustále komanduje a zesměšňuje; Chlestakovem je zcela uchválena, imponuje jí především jeho společenské postavení, dokonce by neváhala kvůli němu opustit manžela

soudce - vzdělanější než většina ostatních postav; namyšlený, snaží se za každé situace vypadat důležitě; nebere peněžité úplatky, ale je vášnivým lovcem a s klidným srdcem by změnil rozsudek ve prospěch toho, kdo mu daruje štěně loveckého psa

správce chudobince - i přes svou tloušťku a neohrabanost reaguje velmi pohotově, umí skvěle podlézat a využít každou situaci ve svůj prospěch; ve vlastním zájmu neváhá udat ani své přátele a příbuzné

školní inspektor - neprůbojný, ustrašený člověk, ze všech zúčastněných má z revizora největší strach, při rozhovoru s ním se neustále třese a koktá

Bobčinskij a Dobčinskij - oba jsou podsadití, menšího vzrůstu, mají stejné křestní jméno (Petr Ivanovič) a stejnou zálibu - roznášet klepy; z tohoto důvodu je znají i bohatší vrstvy, které od nich získávají informace o dění ve městě; mluví překotně a kvapně, Bobčinskij dokonce trochu koktá

pošt mistr - naivní, prostoduchý, nesoustředěný, stručně řečeno jednoduchý; v každé scéně vystupuje opilý, jeho jedinou zábavou je tajně rozlepovat a číst cizí dopisy

Osip - Chlestakovův sluha, mazaný člověk, sice již starší, avšak o to protřelejší a drzejší; ke svému pánovi nechová příliš velkou úctu a často odmlouvá, ale přesto ho má rád a snaží se, aby nepřišel k nějaké újmě

Děj:

Příběh **Revizora** se odehrává v nejmenovaném ruském městečku, na hony vzdáleném od zbytku civilizace, a je zasazen do počátku třicátých let 19. století. V této době těžkých vládních represí přichází hejtmanovi Antonu Antonovičovi dopis varující před příchodem revizora, jenž má cestovat v utajení - "inkognito". Poté, co tuto zprávu rozšíří mezi místní honoraci, přibíhají určení statkáři Bobčinskij a Dobčinskij s informací o petrohradském úředníkovi, který se před dvěma týdny ubytoval ve zdejším hostinci a chová se velmi podezřele. Všichni ho okamžitě začnou považovat za revizora a hejtman se za ním rychle vypraví. Chlestakov mezitím žije na dluh a snaží se vyprosit si u hostinského alespoň trochu jídla. Po příchodu hejtmána je trochu zmatený, neboť očekával, že ho jdou zatknout. Když však spatří, že se mu všichni klaní a jednají s ním jako v rukavičkách, rozhodne se toho využít a začne si stěžovat na mizerné pohostinství, kterého se mu dostalo. Anton Antonovič se bojí jeho hněvu a hledí, jak si ho udobřit. Navrhne mu tedy, aby se přestěhoval do jeho domu. Chlestakov přijímá a s radostí zneužívá vyskytnuvšího se omylu, aby ze svých

hostitelů dostal co nejvíc peněz, které mu všichni ochotně "půjčují". Obzvláště poté, co jim namluví, že patří k nejmocnějším mužům hlavního města. Osipovi je však jasné, že pohádce o úředníkovi z Petrohradu, jenž je jedna ruka s ministrem, nikdo moc dlouho věřit nebude, a domlouvá proto svému pánovi, aby co nejrychleji odjel. Chlestakov po chvíli přemlouvání souhlasí, ale napíše ještě svému dobrému příteli Trapičkinovi o této veselé příhodě dopis. Osip z dopisem odejde a náš domnělý revizor se mezitím začne dvořit hejtmanově dceři Marje Antonovně a požádá otce o její ruku. Ten zpočátku nevěří svým uším, ale pak nadšeně souhlasí a spolu s manželkou se oddává představám o budoucím životě v Petrohradu. Vtom jim Chlestakov sdělí, že musí naléhavě odjet za svým strýcem. Půjčí si nejrychlejší koně a urychleně se vytratí. V hejtmanově domě se mezitím začíná scházet městská smetánka a blahopřeje Antonu Antonovičovi k jeho štěstí. Gratulace však přeruší svým příchodem poštmistr, který rozlepil Chlestakovův dopis. Z něj se všichni dovídají, jak se nechali obelstít. V listu je navíc obsažen karikující popis jednotlivých obyvatel městečka, což samozřejmě všechny přítomné rozzlobí, nejvíce pak hejtmana. Do toho přichází četník se vzkazem od pravého revizora, jenž se před chvílí ubytoval v hostinci. Tato zpráva způsobí všeobecné zděšení a šok.

III. část

Jazykové prostředky:

Komedie je psána živým jazykem. Mluva jednotlivých postav dotváří jejich charakter. Slova většinou nemají velkou váhu, mnohdy si postavy ani nerozumějí – nebo nechtějí rozumět (například scéna, ve které policejní direktor považuje Chlestakova za revizora, ale Chlestakov o této záměně nemá tušení). Slova mnohdy plynou bez delšího rozvážení, Chlestakov si vymýšlí, hloupí posluchači jeho historkám věří.

Jazyk je jednoduchý, hovorový, protkнутý **lidovými rčeními a úslovími** – například: „Tu máš, čerte, kropáč!“ „To je rána dočepice!“ „Krindapána!“ „Pro Kristovy rány!“

Častá jsou **oslovení(i) zdobnělíní**– „maminečko“, „Mášenko“), citoslovce, zvolací věty. Najdeme i běžná **metaforická vyjádření**, jako například „mít máslo na hlavě“, „být s Puškinem jedna ruka“, „napsat něco levou rukou“, „trhat květy rozkoše“.

Některé výrazy jsou **nepisovné**– například „zejtra“, „nalítli jsme“, „drandí po silnici“, „cápek“, „kašlu na to“, „obyčejnské jídlo“ a podobně.

Promluvy kopírují běžný rozhovor, kdy se mluvčí často zadrhne v řeči, udělá pauzu, zopakuje nějaké slovo. Objevují se **přirovnání**– „třeše se jako osika“, „oči má živé jako myšky“, „je hloupý jako patník“

místo krve v žilách oheň - metafora

zavřu tě, až budeš černý - přirovnání

Nikolaj Vasiljevič Gogol

O autorovi:

Narodil se 1. dubna 1809 v Soročinci u Poltavy (Ukrajina) a zemřel 4. března 1852 v Moskvě (Rusko). Pocházel z rodiny středních ukrajinských statkářů. Jeho otec založil divadlo, ve kterém malý Gogol hrál (pouze ženské role). Byl vychován v přesvědčení, že je zázračné a geniální dítě. Koncem roku 1828 odešel do Petrohradu, kde byl přijat do divadla. Poté co nebyl úspěšný v divadle, zkoušel psát básně a uspořádal výstavu svých obrazů, zde se ovšem setkal s dalším neúspěchem. Nakonec působil jako úředník. Od roku 1835 se však věnoval pouze literatuře a roku 1844 podnikl cestu do Jeruzaléma. N. V. Gogol byl ruský prozaik a dramatik. Stal se zakladatelem kritického realistického směru v ruské literatuře.

Žánrová charakteristika díla:

Satirická komedie (tragikomická satira).

Gogol odsuzuje (kritizuje) systém dvorské společnosti (systém, který právě této společnosti dal bohatství, tituly a postavení).

Kontext autorovy tvorby:

Díla autora:

Úředníkovovo práno (1836), Spor (1836), Úryvek (1836), Ženitba (1842) – komedie, Hráči (1842), Mrtvé duše (1835 – 1842) – román, Petrohradské povídky

Inscenace:

Revizor měl premiéru v Petrohradě r. 1836. Poprvé byl zfilmován r. 1915. V ČSR byl poprvé zfilmován r. 1933. Nejnovější ruský revizor je z roku 2005

Okolnosti vzniku díla:

Gogolovi rukopisy, které se dochovaly, svědčí o tom, že pracoval vždy pečlivě a usilovně. Text Revizora vznikl postupně. Několikrát během práce psal Gogol Puškinovi o tom, jak pokračuje. Gogol své náčrty postupně doplňoval nejrůznějšími podrobnostmi, aby konečná komedie dosáhla neuvěřitelné umělecké životnosti. 1836 Gogol svou hru četl na večírku Žukovského. Názory na novou komedii byly různé. Byla to totiž doba nástupu realismu avšak příznivci starých divadelních tradic obdivovali naturalismus. Dostat hru na jeviště nebylo snadné, Moskevská cenzura totiž Revizora k jevištnímu provozování nepovolila. Hra mohla být inscenována poté, co Žukovský osobně přesvědčil cara.

Literární a obecně kulturní kontext:

Charakteristika realismu:

- 2. polovina 19. století
- od slova realis= pravdivý, skutečný
- je založen na kritickém poznávání reality
- v této době značný rozvoj techniky a přírodních věd
- kritika nedostatků společnosti (kritický realismus)

Znaky literatury:

- podává pravdivý obraz skutečnosti
- hlavní hrdina se vyvíjí
- někdy je hlavní postava nahrazena kolektivem
- nové výrazové prostředky (hovorová řeč, nářečí, archaismy...)
- typickými žánry jsou větší prozaické útvary (např. román, ale i povídky a novely)
- v poezii převažuje epika a v dramatu společenské drama

kritický realismus= odvětví realismu

–umělecký směr, jehož cílem je poukázat na nedostatky společnosti

–vzniká ve Francii

–základním rysem je také objektivní přístup autora – nezasahuje do děje

-hrdinové jsou ovlivněni dobou, ve které žijí; snaží se změnit společenské nešvary

naturalismus= krajní směr realismu

–člověk je vnímán na základě své biologické podstaty

–má se jednat o fotografické zvěčnění skutečnosti

-autoři se vyžívají v nechutných scénách

Další autoři stejného uměleckého směru

Guy de Maupassant: Miláček, Kulička

Lev Nikolajevič Tolstoj: Vojna a mír

Božena Němcová: Babička, Divá Bára

bratři Mrštíkové: Maryša